2007 жыл, 21-чи ИЮНЬ, ОРТА КЮН. № 119 (17770)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

ПРЕЗИДЕНТ СОВЕТДЕ

«Шуёхлукъну жолуму», огъесе Мемориал аркамы?

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Жамауат-консультатив советни геуюрге кюн Правительствону юйюнде кезиулю жыйылыуу болгъанды. Аны ишине КъМР-ни Парламентини Председатели Бечелланы Илияс, Президентни Администрациясыны башчысы Альберт Кажаров, КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Мадина Дышкова, РФ-ни Президентини Юг федеральный округда полномочный келечисини Аппаратыны баш федеральный инспектору Александр Меркулов къатышхандыла.

Ишин тынгылы этмеген врач- кетсин

Республиканы саулукъ сакълаунда болумну юсюнден биринчи вопрос Советни къарауна нек чыгъарылгъанны сыптауун ангылата, жыйылыуну ачхан эм бардыргъан Президент Арсен Каноков миллет проектлени хайырларындан бу бёлюмде кёп зат этилгенин, алай аны софинансирование этилмей жартылыкъланы барысындан да къутулур амал жокъду. Саулукъ сакълаугъа ачха, алгъынча, битеу башха ишлеге юлешинип бошалгъандан сора не къалса да, ол бериледи. Ол себепден багъыу-профилактика учреждениялары бир къаууну борчларындан къутуламайдыла. Аланы дарманла,дезинфекция, химия керекле, инструментле, оборудование бла жалчытыу да артыкъ доюн тюйолдю. Медицина приборланы бла аппаратланы араларында эскилери, тозургъанлары кёпдюле, аланы бир-бирлери 15-20 жылны хазырлауну къолгъа алгъанлыкъбыз»,-дегенди ол.

Саулукъ сакълауда шёндюгю болум бла Советни членлерин КъМР-ни саулукъ сакълау министри Вадим Бицуев шагъырей этгенди. Ол айтханнга кёре, миллет проектле бла кёп зат этилгенди, алай софинансирование этилмей жартылыкъланы барысындан да къутулур амал жокъду. Саулукъ сакълаугъа ачха, алгъынча, битеу башха ишлеге юлешинип бошалгъандан сора не къалса да, ол бериледи. Ол себепден багъыу-профилактика учреждениялана бир къаууну борчларындан къутуламайдыла. Аланы дарманла,дезинфекция, химия керекле, инструментле, оборудование бла жалчытыу да артыкъ доюн тюйолдю. Медицина приборланы бла аппаратланы араларында эскилери, тозургъанлары кёпдюле, аланы бир-бирлери 15-20 жылны ичинде хайырланылгъанлыкъ. Больницаланы 60-70 процентине тынгылы ремонт этерге керек болуп турады.

Онкология, эндокринология, психиатрия, наркология жаны бла багъыу учреждениялада хал артыкъда тынгысыз этдиреди. Министр айтханнга кёре, аланы ырысхы-техника, финансс болумлары асыры осалдан, саусузлагъа тийишли медицина болушлукъ берирге онг жокъду. Ол врачланы иш хакъларында башхалыкъ асыры уллу болгъанын, аланы бир къауумларны файдалы бёлюмлеге кёче баргъанларын, кёп жерледе уа кадрла жаны бла къытлыкъ сыналгъанын чертгенди.

Министр жартылыкъладан къутулурча, къаллай мадарла этиле тургъанларын да айтханды. Бош жерлени толтурур ючюн, КъМкЪУ-ну медицина факультетин бошагъанлагъа деп ярмаркала кураладыла. Медицина учреждениялана ишлеулерин игилендирир, ырысхыларын аяр муратда ала ундуруукъларын къаллай хайырланнганларына къаралады эмда онг болгъаны къадар, аланы саны азайтылады. Кадрланы юйретиуге, аланы усталыкъларын кётюрюуге да дайымда уллу эс бурулгъанлай турады.

Докладын бошагъандан сора да министрге трибунада кёп сюелирге тюшдю. Советни членлеринден анга кёп соруулла берилгенди: медиклени ишчи заманлары бир ыйыкъгъа 33 сагъатды деп тохташдырылгъанды, алай ала андан эсе кёп ишлейдиле, ол артыкъ заманлары ючюн алагъа хакъ нек тёленмейди? Поликлиникалада бир врач бир сагъатха 3,5 адамгъа къараргъа, алай бла бир саусузгъа 17 минут къоратыргъа керекди. Алай а, къуру рецептлени жазып чыгъар ючюн окъуна, 40 минут кетеди. Ол мардагъа жангыдан къараргъа жарарыкъмыды? Диспансеризацияны кезиуюнде врачлагъа башха участкалагъа да барыргъа тюшеди. Аны ючюн алагъа хакъ нек тёленмейди? Аллергиядан аруругъанла кёпден-кёп болуп барадыла, бизде жангъз аллергия ара уа бек осал халдады, анга бир тюрлю мадарла этилликмидиле? Ахча бёлюнгенде, аруруланы тынчларына бла къыйынларына къаралармыды, ол бек алгъа не затха къоратылыргъа керек болгъаны эсге алынамыды? Курортларыбыз толу юч бла нек хайырланмайдыла? Чернобыльде аварияны хаталарын кетериуге къатышып, саулукъларын тас этгенлеге къарагъанлары ючюн врачлагъа 800 som бериледи, ол бек азды. Аны себепли кёпле ол аурулукъну кеслерине алыргъа унамайдыла, ол ахчагъа къошарча онг бармыды? Отлукъ жетмей, бир-бир жерледе саусузгъа барыр онг болмай къалгъанды, анга бир мадар нек этилмейди?

Алагъа жууапла бере, министр мардаланы федеральный ара тохташдырылгъанын чертгенди. Врачлагъа къошакъ иш ючюн ахча тёлерге кереклисини юсюнден айтханда уа, ма арт жылда 10 минг som алагъа аны ючюн тёленеди, дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СуратныР. **МАМИЕВ** алгъанды.

Юбилей

19-чу июньда «Интурист» къонакъ юйде «Ростехинвентаризация» федеральный къырал унитар предприятияны 40-жыллыгъына эм техника инвентаризацияны 80-жыллыгъына аталгъан байрам жыйылыу болгъанды. Анга Юг федеральный округда регионла аралы представительствону башчысы Э. Хулаев, КъМР-ни Правительствосуну аппаратыны башчысы С. Каноков, КъМР-ни финансла министри А. Бишенов, КъМР-де баш федеральный инспектор А. Меркулов, Черек районну администрациясыны башчысы Темиржанланы Махти эм башха къырал къулукъчуда къатышхандыла. Бу жыйылыу кертиси бла да байрам эди, бизни республикада битеуда техника инвентаризацияны бюроларына ЮФО-да регионла аралы представительствону башчысы Эдуард Хулаев саугъагъа 11 автомашина бла 15 компьютер бергенди.

Республиканы битеу мюлкю къол аяздача кёрюнюрча

«Ростехинвентаризация» ФГУП-ну КъМР-де филиалыны директору С. Шахмурзов инвентаризация жаны бла республикада шёндюгю хал осал болгъанын чертгенди.

«Бусагъатда, бизде ненча иели юйле, фатарла, кёпюрле, черекле бардыла, ким айталлыкъды? Бир адам да угъай. Налогла жыяр эмда не затыбыз болгъанын бла болмагъанын билир ючюн, инвесторла битеу да республиканы мюлкюн эсепге алырга керекдиле. Эл мюлк академияны компьютер арасыны мурдорунда бизни битеу да информация жыйылгъан база къурагъа муратыбыз барды. Алгъараклъда Москвада болгъанымда, андагъы мекямланы юслеринде справочник къолума тюшгенди. Сейир этгенме: хар юйню юсюнден – толу информация! Бизде да алай болургъа керекди. «Битеу республиканы мюлкю къол аяздача кёрюнюрча этигиз», - дегенди Арсен Каноков манга. «Биз бу жумушну бир айгъа, неда жарым жылгъа окъуна эталлыкъ тюйюлбюз. Алай эки-юч жыл кетсе да анга, тамамларгъа борчлубуз», - дегенди.

С. Шахмурзовну айтханына кёре, бусагъатда бизни республикада 237460 иели юйледен техника инвентаризация бюрону архивинде эсепде жаланда 196564 юй барды. Къалгъанлары уа эсепде тюйюлдюле, къырал казнагъа аладан бир капек налог тюшмейди. Фатарланы юслеринде айтханда, ала 236469 болдыла, аладан эсепдегиле уа – 197345. Кертиси бла да, республиканы мюлкю аз тюйюлдю, алай анга алыкъа инвентаризация этилмегенди дерге боллукъду.

Ызы бла сёз Эдуард Хулаевге берилгенди. Аны айтханына кёре, озгъан жарым жылда «Ростехинвентаризация» ФГУП-ну КъМР-де филиалы бек уллу иш этгенди. Аны хайырындан филиал онюч регионну арасында ючюнчю жерни алгъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СУРАТДА: С. Шахмурзов Хутуйланы Артургъа машинадан ачхычларын береди.

Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Сабан ишде

Прохладначыла тирлик жыйып башлагъандыла

Мирзеулюклени тирлигин жыйыуну республикада биринчи болуп прохладначыла башлагъандыла. Ол ишге бек алгъа Петровла атлы колхозну сабанчылары киришгендиле. Бу мюлкде кюзлюк арпа алгъа чалынып, дурулада къургъаксытылып, алай уууруучуду да, быйыл да ол тёре сакъланырыкъды.

- Алай уллу тюйюл эселе да, жаунла Прохладнаны тийресине да жеттендиле. Аны себепли арпаны орууну болжаллы халда тохтатыргъа тюшгенди, - дейди районну эл мюлк эм ашазыкъ управлениясыны баш агроному Виталий Сирица.- Кюн ачылгъаллай, ара эм аренда мюлклени къайсы бири да тирликни къорончсы алыуну мадарларын этип башларыкъдыла. Техника хазырды, уста механизаторла да жетиширикдиле.

Жерчилик бла кюрешгенлени дагъыда бир къайгъырыулары сабанлагъа суу салыуду да, ол иш къалай къуралгъанын да соргъанбыз. «Жарсыугъа, суу салыуну кесибиз сюйгенча бардырыргъа онг бир мюлкде да жокъду. Биринчиден, битеу районда 9-10 суу чачдырыучу агрегат бардыла. Ала да бек эскидиле, терк-терк бузуладыла. Жангъыларын алырча амал табылмайды. Аны юсюне отлукъну багъасына кёшуула баргъанынны хатасындан, ол жаны бла къоранчла къайтарылмай къалыргъа да боллукъдула. Сууну хайырланыуда уа мюлклени асламысы тахта кёретле бла кёпжыллыкъ кырдыкла ёсдюрюгген участкаланы сугъарыу бла чекленедиле», - деп къошханды баш агроном

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Жарашдырыучу предприятияда

Сандан - качествогъа

Республикада белгили предприятие, чекленген жууаплылыгы болгъан «Агро+» общество 2005 жылда Нарткъаланы консерва заводун кесини иелигине алгъан эди. Кючлю агрокомплексни къанат тюбюнде завод, Къабарты-Малкъардан тышында да даражасы ёсе, танымазча тюрленгенди.

Уллу болмагъан шахарда аллай кючлю предприятияны жаратылыуу кёп затха жараргъанды. Биринчиден, бюджетте берилирге керекли налог ачхану ёлчеми ёсгенди, экинчиден, инвестиция салымланы келиулери игиленгенди, ючюнчюден, бир минг ишчи жерле къуралгъандыла– ала уа барысы да социальный проблемаланы тамамлаугъа иги къошумчулукъдула.

Завод эл мюлк сырёну жарашдыруу бла бирге аны кеси да ёсдюрюп башлагъанын айтханды «Агро+»-ну генеральный директору Заур Кунижев. Битеуда 1.200 гектар сюргю жерле арендагъа алынгъандыла. Алада предприятие жашил къудору, помидорла эм нашала ёсдюреди. Битеу тахта кёретлени мында, голландиялы урлукъланы хайырланып, битимле, жерге аумай, баула бла ёрге тагъылып ёсерча (шпалер) амал этедиле.

- Биз тыш къыраллы консерва продукцияны КъМР-ни рыногундан ыхтырыр муратда ишлейбиз, - дегенди Заур Кунижев, - эм бийик качестволу консервала чыгъарыргъа ал бургъанбыз. Аланы адырлары да тыш къыраллы юлгюлеге хорлатмазча болургъа керекдиле.

Озгъан жылда бу предприятие жыйырма миллион условный банка консервала чыгъаргъанды. Ала жашил къудорудан, нашаладан, помидорладан, этилгенлеридиле, ассортиле, томат пастала эм лечоладыла. Хазыр продукция Москва, Мурманск шахарлагъа, Якутиягъа, Сибирьге, Узакъ Востокга жибериледи.

Озгъан жылда бу предприятие жыйырма миллион условный банка консервала чыгъаргъанды. Ала жашил къудорудан, нашаладан, помидорладан, этилгенлеридиле, ассортиле, томат пастала эм лечоладыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

«Минги тауну» къабартыча да жырлагъандыла 2 бет

Ёмюрлюк келинликни жилямукълары 3 бет

Дерслеге хазырлана, кесим да ёсеме 3 бет

Японлуланы болушлукълары бла 4 бет

ЭКИАЙЛЫКЪ

Алты жюзге жууукъ терек орнатхандыла

Билдиргенбизча, республикада 25-чи апрельден бери тёгеркни тапландыруулны экиайлыгъы бардырылады. Ол магъналы ишден бир жанында Яникой эм Каменка эллени адамлары да къалмагъандыла. Бу жумуш къалай къуралып бардырылгъаны юсюнден биз Яникой эл администрациясы башчысыны заместители Беппайланы Алимден соргъанбыз.

Ол билдиргеннге кёре, озгъан заманны ичинде элледе бир ненча субботник бардырылгъанды. Аланы кезиуюнде кир-кипчик тёгюлген беш жер тазаланнганды. Ол ишде экскаваторну бла тракторну хайырланнгандыла. Андан сора да, ийыкъгъа бир кере орам сайын кир-кипчик жыйгъан трактор айланды.

Тапландыруу ишлеге школчула, амбулаторияланы бла культура юйню ишчилери тиги къатышхандыла. Оскъуучула теркленги акъылагъандыла, эллилеге уа кеси орамларында орнатырча алты жюзге жууукъ терек юлешинген эди да, ала салынгнандыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

ЖАЗЫЛЫУ -2007

Заман аз къалгъанды

Хурметли жамауат!

«Заман» - миллетибизни жангъз газетиди. Аны бетлеринде малкъарлылаланы культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, ашыгъыгъыз - жазылыгъыз! Заман бек аз къалгъанды.

Заман газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз-51532

БРИФИНГ

Чекле ышаннгылы сакъланадыла

Бу кюнледе КъМР-ни МВД-сында болгъан брифингде сёз бек алгъа республиканы административный чеклериндеоперативный болумну юсюнден баргъанды. Законсуз сауутланнган къаумланы жолларын кесер, саутла, наркотикле, чачдырылыучу затла Къабарты-Малкъарны жерине келтирилмез ючюн, къаллай мадарла этиледиле? «Курорт-2007» операциягъа тийишлиликде право низам къалай сакъланады, гражданланы къоркъуусузлукълары къалай жалчытылынады? Жайлыкъда адамла къайгъысыз ишлер, жашар, маллагъа сугъанакъылыкъ этилмез ючюн милиция къалай ишлейди?

Ол соруулагъа брифингде Чегем, Зольск, Элбрус эм Терк районланы ичинди бёлюмлерини таматалары, милицияны полковниклери Борис Керефов, Руслан Гедмишхов, Тёппеланы Атлы эм Тимур Хапажев жуап бергендиле. Ала барысы да республиканы жеринде къыралэм административный чекле ышаннгылы сакъланнганларын бир ауузда айтхандыла.

Сёз ючюн, Борис Жантуганович кесини сёзюнде Чегем районну Грузия бла чеги 24 километрге созулгъанын белгилей, анда беш тау ауув болгъанын эсгертгенди. Ауушланы къоркъуусузлукъларын жалчытыуда Чегем ауузнда эки чекчи заставаны (Чегем эм Башил) аскерчилери борчларын бет жарыкълы толтургъанларын чертгенди. Биз, дегенди ол, чекчиле бла байламлыкъда ишлейбиз. Ала бизге болуша, биз да алагъа билеклик эте къырал чек ышаннгылы болур ючюн кюрешебиз. Бизни жерлешлерибизнен 24 адам чекчиледе контракт бла къуллукъ эттенлери да къргюзеди бизни заставала бла байламлыгъыбызны кючленнгенин. Бек башы уа ол тийреде жашагъанла чекчиле, милиция бла да шуёхлукъ жюрютедиле, бир-бирни ангылайдыла.

Тёппеланы Атлы да, Элбрус районну жери Грузия бла чекде сау 60 километрге созулгъанын белгилей, аны къоркъуусузлугъун жалчытыуда чекчиле бла бирге милиция кесини аллында салынгнан борчну бет жарыкълы толтурургъа битеу кючюн салып ишлегенин, шарт юлгюле келтирип, айтханды. Аны бла бирге ол районну жеринде юч чекчи заставаны аскерчилери тау ауулларгъа къышда, жайда да сакъ болгъанлай тургъанларына хайырындан къырал чеклеге арт кезиуледе бир тюрлю бузукълукъ этилмегенин чертгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

«Шуёхлукъну жолуму» огъесе Мемориал аркамы?

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Льготалы рецептлени бериуню системасы уа тюрленирикди, электрон амалгъа кёчюриюлюкдю. Аллергия аруулагъа бакъгъан арада жылыу бла жалчытыуну система жангыртылгъанды. Быйыл анда-кенгли ремонт бардырыргъа белгиленеди. Тынгылы ремонт этер ючюн а, аны федеральный программагъа къошагъа кюрешебиз. Энни иеленни да къатышдырыргъа умут этебиз. Ырысхы юлешиннгенде, бек алгъа профилактика мадарлагъа, ауурлукълары болгъан тиширылургъа, къагъанакъ сабийлеге болушлукъну кючлендириуге, туберкулёзгъа къажау кюрешге, онкология, кардиология аруулардан багъыугъа, багъыуну жангы амалларына, врачланы, хирургланы хазырлаугъа энчи эс бурабиз. Бек алгъа тамамларгъа керек болгъан ишлерибизни кёрпюзтюп, программа да жарашдыргъанбыз.

Президент, сёзге къошула, бизи бюджетде белгилеген ишле тамамланмай къаллыкъ тюйилдюле, алай битеу этиллик жумушлагъа да аны кючю хазна жетсин, ол себепден баш магъаналы ишлени тюз тохташдырыргъа керек боллукъду degенди. Курортланы юсюнден соруугъа да ол кеси жуап бергенди. Санаторийлеribизни ишлерине, аланы халларына ыразы болмагъанын билдиргенди. «Аланы ол соал болумдан чыгъарыуну планын жылны ахырына жарашдырыр бошарыкъбыз. Быйыкны аягъында уа, аланы барысына да барып, не кемчиликлери болгъанларына къарарыкъбыз. Курорт шахарда санаторийлени алай аман тутхан айыпды»,-degенди.

Отлукъну юсюнден айтханда, министр Вадим Бицуев аны бла жалчытыу соал болгъанына женгдиргенди, алай арт жиллада администрацияны башчыларына ол ишге сакъ болугъа керек болгъанлары къатына айтылгъандан сора, ол игилене башланнганды degи бидиргенди.

Сёз чернобыльчилеге багъыугъа жетгенде уа, алагъа къарагъа унамай кюйгъан врачла ишлеринден кетсинле, орунларына адамла табылырла degеп, министр бек къаты айтханды. «Врачла кеслерини борчларын тынгылы толтурмайдыла degеп келген тарыгъыулагъа къарамай бирин да къоймайбыз, керек болса, тийишли мадарла да этебиз»,- degенди ол.

Ундурукъланы санын нек азайтхандыла?

Андан сора сёлешген Руслан Захохов – КъМКъУ-ну медицина факультетини деканы – кадрланы хазырлаугъа, аланы устальыкъларын кётюрюуге бир кере ачча бёлюу бла чеклениуню терсге санагъанды, ол ишни дайым да бардырып турургъа керек болгъанын чертгенди. Аны оюмуна кёре, врачланы хар бирини да энчи жууаплылыкълары жокъду. Аланы ири ишлерге кёллендирлиг а хар бирине хунерине, ишлегенине кёре ачча бёлюдю. Бизде кёп специалистле жетишмегенлерин айтып, ол окъуулардан бошагъан жаш адамланы ишге тохташдырыуну сынаыун бек ийге санагъанды. Университет кеси уа окъуу жерлерини жарымын медколледжге бергенин билдиргенди.

Медицинада ишлегенлени профкомуну таматасы Ольга Яськова багъыу учреждениялада ундурукъланы ири тергеу этмей азайтыуну терсге санагъанды. Врачлагъа бла медсестралагъа къошакъ хакъ тёлеуге бир тюрлю норматив-право актла жарашдырылмагъанларын билдиргенди. Аны оюмуна кёре, медицинада ишлегенлени усталыкъларын кётюрюуге къоранчланы республика кеси бойнуна алыргъа керекди.

Президент да ундурукъланы иш этип азайтыуну жаратмагъанын айтханды. Мында хар затны да бек къаты санаргъа, эсге алыргъа керек боллукъду degенди.

Черек район больницаны баш врачы Къоркъмазланы Людмила да кадрланы проблемасын кётюргенди. Районда алты амбулаториядан тёртосюне врачла керек болуп турадыла. Аны сыйтауларын да айтханды ол: студентлени борчлу этип ишлеригe ийген адет болмагъаны, специалистлени элледе юйле бла жалчытылмагъанлары да.

Профессор Аза Инарокова да бек сейир шартла келтиргенди. Бизни халкъыбыз къарт бола, азая барады. Ёлгенлени араларында эр кишиле артыкъда кёпдюле. Бу халны тюзетир ючюн, аны оюмуна кёре, сабийле кёп туаурча мадарла этиу азды. Саулукъдан багъалы бир зат да болмагъанын халкъ сегирча этерге тийишлиди. Юйюр врачланы институтун айнытыргъа керекди.

Бир палатада - 15-20 саусуз

Советни члени, саулукъ сакълауну алгъыннгы министри Беров Мухадин акъыл этгенден а, финансла бла кыптлыкъ сынаугъа къажау кюрешни программасын жарашдырмай боллукъ тюйюлдю. Нек degенде ачча керек болгъанындан эсе аз бёлюнеди. Тинтиуле кёргюзтгеннге кёре, кёп багъыу учреждениялада саусузлагъа бек осал ашатадыла, ашлары ири болгъан багъыу-профилактика учреждениялары къоранчларна къарасаг а, ала бирсиледен азыракъ окъунадыла. Эштада, иш оноучуладан къала болур. Мында низам тохташдырмай жарарыкъ тюйюлдю, алай этилсе, дагъыда кёп проблемала кетергe боллукъдуа. Он больницалада бир отуда асыры кёп саусуз жатханыны проблемасын да кётюргенди. 15-20 адам бир жерде – он багъыу тюйюлдю degенди.

Раиса Шорова сабийлеге республикадан тышында багъыуну квоталарын кетериуню, юйюрню тап къурау бла кюрешген арагъа оборудование берилирин, сабийлеге сют жарашдырыучу кухняланы къайтарыуну тилегенди.

Газаланы Мухтар халкъны саулугъу осалгъа кете баргъаныны сыйтауларын биз тёрели аш-азыкъларыбызны унута барганыбызда, сууну качествосу осалгъа кеттеннинде, халаны киринненнгенде кёреди. Ол быллай шартла келтиргенди: къуру Нальчикде 400 бензозаправка барды (тенглещдирир ючюн-Москвада 550), бирбир фермерле, кёп тирлик алабыз ден, уулу затланы хайырланадыла.

Арсен Каноков аны бензозаправкаланы юсюринден айтхнына къулакъ салгъанды, анга къарагъа, ол жаны бла кюнсюз регионлада не этилгеннлерин да тинтиге керекди degенди.

Советни членлери, ишчи къауумгъа бу вопрос бла байламлы резолюциягъа къарап, битеу айтылгъан предложениялана да къошуп, къабыл этерге алай берирге деп оноу этгенлериннден соргъа экинчи вопросха кёчгенди. Он Стрелка районда ишлене тургъан Триумфальная арка бла байламлы болгъанды. Президент он бек магъаналы б олгъанын, аны юсюнден оноу эте туруп, жангылыргъа жарамазлыгъын чертип айтханды.

Адамланы атларын жазмазгъа

Аны бла байламлы энчи комиссия да къуралгъанды, эки сопредседатели бла: Х.Думанов эм Зумакъулланы Борис. Хасан Думанов айтханнга кёре, комиссия къолунда болгъан материалланы тынгылы тинтип, рекомендацияланы проектин жарашдырыргъанды. Анга кёре, быллай аркала къуру урушда хорламны намысына ишленип къалмайдыла, халкъны бир энчи кезиуюне аталып да салынадыла ден тохташдырылгъанды. Аны юсюнде эки суратдан кёп болмасын. Россей бла арны къурауугъа уллу къыйын салгъан башха адамланы атларыуа арканы къабыргъаларында жазылсынла. Былайда 18-чи ёмюр бла чекленип къалыргъа керекди. Комиссия дагъыда А.С.Грибоедовну орус тилде, Измаил-бей Атажукинни къабарты тилде, Шаханланы Басиятны уа малкъар тилде Россей бла бирге болуну юсюнден сёзлерин жазаргъа керекди деп алай къарайды.

Аны юсюнден кёпле кеслерини оюмларын айтхандыла. Владимир Вороков жазыула этерге, адамланы атларын да жазаргъа керек тюйюлдю деп алай къарайды. Атталаны Жамал тизме 18-чи ёмюр бла чекленгенине сейирсиннгенди. 19-чу ёмюрде да Россейни бла Къабарты-Малкъарны араларында шуёхлукъну айнытыугъа къыйын салгъан адамла кёп болгъандыла. Алай эсе уа, болмачы хапарла чыкъмаз ючюн, эсгертмеге бир тукъумну да жазаргъа керек тюйюлдю degенди.

Борис Утижев Триумфальный аркала жаланда урушда хорламгъа аталып ишленеле деп, анга башха тюрлю атаргъа керекди degенди. Аны оюмуна кёре, жазыула да эки тилде: къабарты эм малкъар тилледе болургъа керекдиле. Адамланы атларын жазыу а гуруушалыкъ чыгъарыргъа боллукъду.

Арсен Каноков, керти окъуна адамланы атларын жазмасакъ, бир тюрлю даулашла да боллукъ тюйюлдюле degенди. «Ол шахарны бютюн айбат этген, игиликни, огъурлулукъну белгиси болгъан эсгертмеге айланыргъа керекди,-degенди Президент.- Аты да анга кёре болсун. Сёз ючюн, «Шуёхлукъну жолу» degенча.

Мухамед Хафицэ «Мемориальная арка» деп атайыкъ, кесин да 450-жыллыкъны намысына ишленнгеннге санайыкъ degи бир сёлешгенди. Владимир Сохов да аны айтханы къабул кёргенди. Созайланы Ахмат, адамланы атларын жазгъанны къоюп, халкъларыбызны тиллерин келген адам кёрюрча этейик degенди.

Советни членлерини асламысы арканы юсюнде адамланы атларын жазмау, акъылманланы сёзлерин юч тилде жазыу жанлы болгъандыла.

Президент Советни членлерини къарауларына дагъыда бир вопросну чыгъаргъанды: Правительствону юйюню аллында шарны орунуна фонтанла ишлергe. Анга барысы да ыразы болгъандыла. Ол Президентни къуандыргъанды. «Согласие майданнга адамла солургъа кёп келирча, мында тюрлю-тюрлю къуанчланы бардырырча этерге керекди,- degенди Арсен Баширович.- Ол заманда ала властьладан узакъда болмагъанларын да сезерле.Бизни республикабызны бетин чыгъаргъан аны ара шахарыды. Биз аны не къадар ариу этерге керекбиз. Аны администрациясына да тийишли буйрукъла берилгендиле. Тапландыруу ишле байрамла ётгенлериндeн сора да тохтарыкъ тюйюлдюле».

Ленинни орамын тюрлендирирге керекди degенле да болгъандыла. Алай Президент аны алайлай къоюр жанлы болгъанын биллиргенди. Тарыхыбызны да унутмай, келир жашаубузну да сагъышын этерге керекбиз, degенди ол.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Концерт

«Минги тауну» юч тилде да жырлагъандыла

Баш кюн Абхазия майданда, Къабарты-Малкъар Россейге къошулгъанымы 450-жыллыгъына атап, «Фабрика» жыр къауум концерт бергенди. Ол Къабарты-Малкъарны Президенти А. Канокову башчылыгъы бла эм болушлугъу бла къуралгъанды. Бу ингирни бардырыргъа «Единая Россия» партия да къатышханды.

Майданнга кёп адам жыйылгъан эди. Аланы асламысы сабийле бла жаш тёлю болгъандыла. Кёпле уа юйюрлери бла да келгендиле, уллайгъан адамла да бар эдиле.

«Фабриканы» къызлары сахнагъа акъ миллет жыйрыкъла кийип чыкъгъандыла. Ала орус, къабарты, малкъар тилледе да салам бергендиле. Сати Казанова Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А. Канокова эм «Единая Россия» партиягъа бу концертни къурагъанлары ючюн кесини уллу ыразылыгъын билдиргенди.

Къызла къабарты тилде эки жыр жырлагъандыла. Андан сора «Минги тауну», жаланда орус бла малкъар тилде айтып къоймай, Сати атасы бла бирге къабарты тилде тёрттизгин къурашдыргъанларын белгилеп, аны да эшитдиргендиле ары келгенлеге.

Къызлагъа кийимлерин алышындырыргъа онг берир муратда, Казбек Балкаров башчылыкъ этген «Хатти» ансамбль да тепсегенди.

Ызы бла «Фабрика» ансамбль репертуарындан «Ой, мама», «Романтика», «Девочки фабричные», «Позвони мне, позвони» деген эм башха жырланы айтханды.

Бек аллында сюелгенле, къарс уруп, жырчылагъа бет жарыкълы тюбегендиле. Жашла – къызланы, уллула – сабийлени инбашларына кётюркюн, алай къарай эдиле.

Концертни къуралыууна жууаплыла майданны уллулугъун унутхан болур эдиле ансы, микрофонла азлыкъ этип, артында сюелгенле осал эшитгенди. Аны ючюн болур эди кёплени эригин тургъанлары.

Эки жашчыгъ а, омакъ шарла келтирип, сатханлары бла къуандыргъандыла. Сабийле да, кеслерине жубанч табып, кёллери кётюрюлгенди. Омакъ шарланы асламысы уа кёкде уча эдиле. Жаш тёлюню бек тирилери уа той эте...

АБДУЛЛАНЫ Марина.

Суратны **Е. КАЮДИН** алгъанды.

Женгил промышленность

Ата - бабаладан къалгъан технология бла

«Горянка» фабриканы художествolу совети, Къабарты-Малкъарны Россейге къошулгъанымы 450-жыллыкъ юбилейине атап, сейирлик кюйюзлени къауумун жарашдыргъанды. Ала не къаты сайлаудa да чурум табылмазча жараулу эм ариу этиледиле.

Къолдан согъулгъан кюйюзлени бир къауумуу уа «Сабийлигими кезиую» degен ат бла гитче сабийлеге деп чыгъарыладыла. Алада суратла каталогладан, кёрмючледе экспонатладан алынып, миллет орнаментлеге келишдирилип этиледиле.

Белгилисича, бу айда «Республиканы бек иги 100 товары» эм «Россейни бек иги 100 товары» degен конкурсла бардыыллыкъдыла да, горянкачыла анда кеслерини аламат къол ишлерин кёргюзтюрюкдюле. Фабриканы кюйюзлери республикалы, битеуроссей эм халкъла аралы конкурсланы дипломларына кёп кере тийишли болгъандыла. Кюйюзле согъуучула кезиулю сайлауда да бек игилени саныында къалыр умутдадыла.

Алай боллугъуна кёп жыллана жыйыщыдырылгъан сынау да, къаты сакъланыуу ахшы тёре да ышандырадыла.

«Горянка» КъМР-де жашагъан миллетлени тиширылуулары коллективде биринчи кере ишлеп башлагъан предприятияды. Сексен жыл мындан алгъа кеслери алларына жангыз ишлеучю тиширыуладан уллу болмагъан кооперативге къуралгъан эди. Къол устала биринчи кезиуде чындайла, носкиле, къол къапла, ишчи киймле эшип тургъандыла. Артда уа ол кооперативге кюйюз-художествolу изделиялa чыгъаргъан фабрика degен ат берилгенди. Щёндю предприятие ачыкъ акционер обществогъа саналады. Анда кёп тюрлю, ариу товарла чыгъарылып, альышындырылып тургъандыла, алай къолдан эшилген тюклю кюйюзлени согъуу бир заманда да тохтатылмагъанды.

Кертиси бла да, ол иш энчи кюрешиуню, художествolу чыгъармачылыкъ хунерни излейди. Алай бла этилген кюйюзле миллет культураны байлыгъыдыла.

- Бюгюнлюкде да кюйюзлени, алгъынча, эки тюйюмчек этип эшебиз, - дейди предприятияны генеральный директору Раиса Молова. – Алай бла, ата-бабаладан къалгъан технология сакъланады. Персид кюйюзле да алай этиледиле. Сёзсюз, кюйюзню бир неда бир бла жарым тюйюмчек этип сокъгъанда (башхала алай этиледе), материал аз къорайды, качествосу да анга кёреди. Бизни продукция уа бёкем болады, кёп жылланы хайырланыргъа жарайды.

Щёндюледе битеу Россейде окъуна, бизникилеча, кюйюзле чыгъармайдыла деп айтыргъа боллукъду. Дагъыстанда бир ненча уста къалгъандыла. Алгъын аллай товарны Пятигорск эм Минеральные Воды шахарлада чыгъарыучу эдиле да, рынок экономика болумлада кечиналмай, ала производствolарын жапхандыла.

Кюйюзлени юслеринден Р. Молова сюйюп айтады: «Эстетика зауукълукъдан сора да, ала юйге къууат бередиле, аны омакъ этедиле. Бу халкъ чыгъармачылыкъ унутулмазын жалчытыр ючюн, къолдан келгенни аямайбыз».

Фабрикада эрттеден бери урунгнланлены юслеринден да ол уллу ыразылыкъ эм жюрек жылылукъ бла айтады. Юлгюге, Любовь Мейснер кюйюз согъуу бла кюрешгенли 40 жылдан атлагъанды. Аны биргесине жашындан туугъан ишлегени окъуна ветеран кесини ишин къалай сюйгенин, даражалыгъа санагъанын кёргюзтеди. Дагъыда бир кюйюз согъуучуну къызы Людмила Савченко бу производствода 30 жылдан артыкъ заманны урунады, художникди. Жангы кюйюзню башлай туруп, хар оюуун бютюн ариу, сейирлик этерге итинеди. Ол хунерли тишириу былай дейди: «Мен кюйюзле ичинде тугъанма, ёсгенме ден айталлыкъма: къояр адамы болмай, анам ишге биргесине эштючю эди...»

Нальчикчи кюйюз согъуучуланы, фахмуларын аямай кюрешип, жарашдыргъан продукцияларына сурау уллу болгъанлай къалады. Республиканы баш межгитинде жаланда ол кюйюзле жайылгъанлары, ала сыйлыгъа саналгъанлары да анга шагъатлыкъ этедиле.

Перестройканы къыйын жыллларында кечине барыр ючюн, горянкачылагъа къошакъ производство ачаргъа – кийимле тигип башларгъа тюшген эди. Щёндюледе окъуна заказла кёпдюле: диван, шинтик, ундурукъ жабыуа, ичи кийимле, больница халатла, камуфляж, ишчи кийимле, дагъыда кёп затла да тигедиле, эшиу иш бла да кюрешеди але ала.

Бир жылгъа фабрика 11 миллион сом багъасы продукция сата эсе, аны жарымы чакълысы кюйюзле согъуудан тюшеди.

Республикада туризм эм курорт айныый багъланларны хайырындан фабрикада жарашдырылгъан товарлагъа да сурау ёсе барлыкъ болур. Алай эсе, аслам продукция чыгъарыр ючюн, цехлени жангыртыргъа керек боллукъду. Предприятияда кюйюз согъаргъа юйретирча школ ачылса да иги эди. Ол заттлагъа къоратырча аны ырысхы къолайы уа жокъду, жарсыугъа.

МАМЫРЛЫЛАНЫ Людмила.

Сандан - качествогъа

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Хазыр продукция Москва, Мурманск шахарлагъа, Якутиягъа, Сибирьге, Узакъ Востокгa жибериледи. Кёп болмай Германияда «Жашил ыйыкъ» деген аты бла дайырылгъан кёрмюде «Агро+»-ну консервлары германлы фирмаланы келечилерин сейирсиндиргендиле.

Предприятияны оноучуларыны арендагъа алгъан жерлерин кенгертирге, алай бла продукция чыгъарыуну ёсдюрюргe планлары барды. Жашил къудору жыйыучу эки комбайн, французлу сеялкала, америкалы тракторла сатып алыннгандыла, тыш къураллы специалистени болушлукълары бла оборудованиягъа ремонт этилгенди.

-Биз эллилеге урлукъла, семиртгичле эм химия дарманла бла болушаллыкъбыз – кеслерине, бизге да ёсдюрсюнле тахта кёретлени. Бизни бахчаларыбыз окъуу майданлагъа ушаудыла, аны себепли келсинле да, бизден юйренсинле. Сандан качествогъа ётергe заман жетгенди, - деп ангылатады Кунижев.

Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Агро+» фирма быйыл къанжал банкала чыгъарыучу заводну къурулушун башларгъа муратэтеди. Ол а бийик качествolу продукция чыгъарыугъа жангы атламды, инвестиция салыманы келилерине себепликди, жангы ишчи жерледиле.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Республиканы битеу мюлкю къол аяздача кёрюнюрча

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Эдуард Хулаев шёндю инвентаризация жаны бла кёп проблемала болгъанларын айтханды. Аладан бири – Россейде инвентаризация этиую бир мардалары жокъду. Докладчы: «Сёз ючюн, биз бусагъатда Россей темир жолну документлерин хазырлай турабыз. Ишлеп башлагъанда, уллу проблема чыкъгъанды – хар регионну техника паспортлары башха тюрлюдюле. Ол терсди. Битеу Россейде да паспортла бир кибик болургъа керекдиле», - degенди.

Ызы бла машинала бла саугъалау башланнганды. Башхаланы санында сахнагъа Черек районда БТИ-ни таматасы Улбашланы Назир эм Элбрус районда ОТИ-ни таматасы Хутуйланы Артур да чыкъгъандыла.

Сора эм иги ишлегенле КъМР-ни Правительствосуну ЮФО-да представительствосуну КъМР-де филиалыны сыйлы грамоталары бла саугъаланнганнгедыла. Аланы арасында Элбрусда техника инвентаризацияны бёлюмюню таматасы Хутуйланы Артургъа ЮФО-да регионла аралы представительствону грамотасы берилгенди.

С. Шахмурзов айтханнга кёре, юбилей бла байламлы битеуда БТИ-де ишлегенлени хар бири 3500 сом саугъа алгъандыла. «Ишчилеribизни иш хакъларын кётюрюр ючюн, битеу болгъан амалла бла хайырланырыкъбыз», - degенди ол.

Эдуард Хулаев а С. Шахмурзовха автомашинадан ачхычланы бергенди. Ызы бла уа КъМР-ни Правительствосуну аппаратыны таматасы С. Канаковха КъМР-ни Президенти А. Канаковха хазырланнган саугъаны бергенди. Ол алтындан этилген эксклюзивный адмиральский бичакъ (кортик) эди. Аны Зауральеде устала этгенди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Чекле ышаннгылы сакъланадыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан сора ол районда туризмни, альпинизмни айныты не халда болгъанына юсюнден юлгюле келтиргенди. Бюгюнлюкде, degенди ол, «Ындырчы» лагерьде 260 адам, «Эльбрус» турбазада 30 адам солуйдула. Битеу алыз айтханда уа, районну турбазаларында, солуу юйлеринде, альпинист лагерьлеринде 2500 сабий солурукъдула. Аланы тынч-ырахат солурларын жалчытыуну районну иу ишлерини бёлюмю кесини жууаплы борчларындан бирине санайды.

Тёппе улу, Эльбрус районну иги ишлерини бёлюмю тау жайлыкълада малчыланы тынч-ырахат урунуурларын, жашарларын эм мал башын сакълауну жалчытыугъа тийишли юлюшюн къошханын белгилей, Хаймашаугъа кезиу-кезиу ишлерге бешишер адам жибериленин айтханды. «Биз,- degенди ол,- жайлыкъны штабы бла телефон байламлыкъ жюрютебиз, иу ишлени органларыны къулукъчуларыны ишлерине кёз-къулакъ болгъанлай турабыз. - Быытыр сау жайда эм быйылны озгъан эки айында да бизни нарядла къуллукъ этген жайлыкълада жангыз бир мал урланмагъанды, адам ачымагъанды», - degенди Тёппеланы Атлы.

Руслан Беталович да кесини сёзюнде Зольск районда милиция жайлыкъда малланы къоранчсызлыкъ салучыу борчу къалай тамамланнганына айырып зс бургъанды. «Бюгюнлеге, -degенди ол,- жайлыкълада 12, малчы къошда 4156 туаар мал кечиненди. Ала хазна къалмай барысы да къумалы ийнекле бла кьунажинледиле. РОВД, ары автомашина да берип, беш адам жибергенди. Нальчикде патруль-постовой службаны полкундан да аллай бир адам барды бизни жайлыкълада. Бусагъатда да малланы жайлыкъларга чыгъарыу тохтаусуз бардырылады.

Ставрополь крайны УВД-сы бла Зольск РОВД-ны бу кюнледе Киров районда бирге бардырылгъан кенгешлеринде биз малла урлагъанланы, саугъутла, наркотикле келтириучюлени, аманлыкъчыланы жолларын кесиуню шарт мардарларын белгилегенбиз. Бу халда бирге ишлеу право низамны, законсузлукъну кючлеуге себеллик этерине сёз жокъду», - degенди Руслан Гедмишов.

«Терк районда, -degенди Тимур Урусбиевич,- оперативный болум, алгъынча, бусагъатда да кьыйыныды деп айтырчады. Районну административный чеклерин алып къарасакъ, ала тюз Север Осетия-Аланя Республика бла окъуна 60 километрге созулгъандыла. Оп узунлукъда жети стационар пост барды. Алада тышындан келгенлени хапчуклары, жюклери тенгililеديلر. Бир тюрлю къыйын болум чыгъып къалса, административ чекни узунлугъуна автомашиналаны экипажлары эм атлы патрульла айланнганлай турадыла. Ала аманлыкъчы къауумла бугъарча, чекден ётерча жерлеге артыкъда сакъ боладыла.

Стационар постлада изиуде болгъан адамланы суратлары тагъылып, аланы тюлеринде атлары, аталарыны атлары, тукъумлары жазылгъандыла. Постладан ётгенлени арасында излеуде болуп, тышына къутулмаз кючлеу, хар адамны кеми болгъаны, къайдан келгени, къайры баргъаны тохташдырыладыла. Административный чекде биз жылны башындан бери 70 минг автомашинаны тохтатып тинтгенбиз, 90 мингден артыкъ пассажирни жюклерине къарагъанбыз. Аланы кезиуюнде излеуде болгъан алты адам, сегиз автотранспорт табылгъандыла. Тёртеуленден наркотик затла, экеуленден саугъутла сыйырылгъандыла.

Андан ары сёзюнде Т. Хапажев, къоншу республикаланы ич ишлерини органлары бла байламлыкъда ишлеу аманлыкъчыны жолун кесиуге себеллик этгенин белгилей, жылны башындан бери белгилеп айтырча аманлыкъ иш этилмегенин чертгенди.

Ахырында тёрт районну ОВД-ларыны таматалары журналистлени сорууларына жууапла бергендиле.

ЛУКЪМАН улу М.

Адабият

Чингиз Айтматов дунияда бек кёп окъулгъан, аты саулай жер башына айтылгъан белгили жазыучуду. Болмагъанча кёп сыйлы, бийик саугъаланы иеси: Къыргъызстанны халкъ жазыучусу, Социалист Урнууну Жигити, СССР-ни Къырал саугъасыны юч кере да лауреаты (1968, 1977, 1983 жыллада), къыралны бек даражалы Ленин атлы саугъасын да алгъан.

Ол 90-чы жылларан бери дипломат къуллукъдады, андан бери Брюссельде (Бельгияны ара шахары) жашайды. Бир талай жылны ичинде чыгъармачылыкъ ишин къюон тургъан айтхылыкъ жазыучу 78 жылына «Когда падают горы» (башхача уа аны аты «Вечная невеста» деп алайды) деген романын жазгъанды.

Ёмюрлюк келинликни жилямукълары

- Чингиз Торекулович, романыгъызны тематикасы бюгюнгю жашаубузну осал жанларын энчи белгилейди: глобализацияны, шоу-бизнесни, кече ишлеген тюрлю-тюрлю клубла, ахча этер ючюн тау барсларга къуралып бардыылгъан уучулукъ... 78-жыллыкъ заманыгъызда сиз ол затланы юсюлеринден алай уста къайдан билесиз?

- Мен жаны болгъан сау адамма, заманны тебиуюн сезерге кюрешеме, аны солууу иги айланмагъанын а, билгенимча, окъуучуларыма айтырыкъма. Осал ишлеге бек жарсыйма. Глобализацияны заманы келгенли кёп зат тюрленнгенди. «Массовая культура» дегенлери уа болгъанны бийлегенди, берекетсизлик да аны бла келгенди. Аны себепли мени романымдагъы айтхылыкъ опера жырчы шоубизнесни хатасындан жоюлады. Ол ресторанлада жырлагъаны бла жюз керге кёбюрек ахча алады, опера театрдан эсе. Ол шарт а жаланда операны уягъай, битеу культура палахха къалып тургъанны юсюнден айтады.

- Сизни романыгъызны тиражы 70 мингди. Ол кёпмюдю, азмыды?

- Шёндюгю заманнга кёре аман тюйюлдю. Бир къауум белгили жазыучула китапларын 5-10 минг экземпляр этип чыгъарсала, ыразы болуп къаладыла. Алай мен а, сёзсюз, алгъыннгы болум бла тенглешдиреме - биз бек окъугъан къыралгъа саналгъан заманла бла. Фрунзеде (Бишкекде) мени китапларым 100 минг экземпляр бла, Москвада уа - м илионла бла басмаланыуну эдиле. Алгъыннгы идеологияны заманында жазыучулла чыгъармачылыкълары ючюн алгъан хакъларына жааллыкъ эдиле.Энди уа аспамысына аллай онг жокъду. Заподдагъы жазыучула бизникиледен иги жашайдыла деп айталлыкъ тюйюлме. Анда да рынок халла кеслерини жорукъларын тохташдыргъандыла.

- Къайсы тилде жазасыз?

- Къыргъыз, орус тилледе да бирча. Ол эки тил манга бек керекдиле. Кертиди, Брюссельде орусча кёбюрек жазама - анда жазгъанын башха тиллеге женгилирек, тюзюнлей орусчадан кёчюрюлюрча. Мени китапларымы Германияда бек иги басмалайдыла.

- Къолумда байракъ бла айланмагъанма мен...

- Алай партияны съездлерини делегаты уа болгъансыз!

- Ол тюздю. Артда хар нени да юмларгъа тюшгенди, тийишли багъа бичерге да. Анда уллу палах кёрмейме: болгъанды, хар не да болгъанды.

- Сизни дипломатны ишине Михаил Горбачёв салгъанды дейдие...

- Хау, Горбачёвну хайырындан болгъанды мени жашаумдагъы перестройка да. Кесим тилеген эдим андан мени Люксембургга СССР-ни посолу этип ийчи деп. Ол заманда мен политикагъа бла жамауат жашауугъа асыры белригенден, чыгъармачылыкъ ишге заманым жетмей эди. Горбачёв а мени ол болумдан къутхарады! Бюгюнде да аны бла арабыз бек игиди. Кертиди, мен дипломатлыкъ ишде эки-юч жыл ишлеп кёрюрме деп тура эдим, кёресиз да ол а къаллай бир заманнга созулду...

- Хау, бек ауур жюгопгоз барды! Сиз, Къыргъызстанны посолусуз, Бенилюксну (Бельгия, Нидерланды эм Люксембург бирге экономика союз къурап, анга Бенилюкс атагъандыла) къыралларында бла Франция, дагъыда НАТО-гъа, ЕЭСге, ЮНЕСКО-гъа да келечилерисиз республикагъызны.

- Алыкъа ишлейме, хау. Алай жууукъ заманда, ким биледи, кетерге да болурма. Тынч иш тюйюлдю ол.

- Ишчи кюнюгюнню низамы къалайды?

- Эртденликде бешни жарымында къобама, бешде уа жазып башлайма. Андан сора, заманым жеттенлей, ишге барама.

- Солугъан а къалай этесиз?

- Бассейнде жууунама, жаау айланама. Сугуда жюзерге бек сюеме. Бишкекде мени юйюмю къатында халкъ жюрюгени иги бассейн барды, ярымен да сюйюп жюрюйме.

- Айтматовну кесини энчи бассейни уа жокъмуду?

- Жаланда жай кезиуге жарагъаным барды. Ол да дайым сынгналы, быргъыны тешилип...

- Сиз болмагъан жер къалмагъанды дуния бла-шында. Къайсы жерлени энчи багъалыгъы барды сизге?

- Битеу анда болгъан къыйын ишлеге, проблемалагъа да къарамай, мени чыгъармачылыкъ ишде кёллендирген шахарымды Москва. Бу ахыр жыллада манга Петербург да жууукъду - мени китапларымы чыгъаргъан китап басма мындады. Сёзсюз, Бишкекни да бек сюеме.

- Дунияда бек белгили къыргъызлысыз сиз. Бу арт жыллада сизни къыралыгъыз да къайгъылыды. Жарсыймысыз анда бола тургъан ишлеге?

- Мени жарсыуларым анда артыкъ бир затны тюрлендирмейдиле. Эштада, жанны жашаугъа кириу - ол къыйын ишди. Евразияны къыраллары бир бирге жууукълаша, бирлеше барадыла. Мен да аны жанлыма. Россейни бла СНГ-ны къыралларына да бириргиулюкню сезими, тарыхлары, къадарлары, бир бирге таянчакъ болуулары да бирге байласа сюе эдим. Аллай жашауну аламат юлгюсю да барды - Европалы союз. Мен анда ишлейме, билеме, кёреме. Ала да кёп бушуулу ишлени сынгъандыла, сёз ючюн, Германия Франция бла неда Испания къоншу къырал бла азмы уруш этгендиле... Ол палахха кёп жылланы ичинде тынчлыкъ бермегендиле аланы бирине да. Энди ала ол сынаулаган ётдюле, араларында халла уа башха даражададыла.

- Сизни миллионла бла адамла окъуйдула – сиз а таныймысыз кесигизни окъуучуларыгъызны?

- Бир-бирлерин билеме. Бир кере Москвада бара тургъанымлай, орта жашаулу тиширы манга жарыкъ ышарып саламлашады. Сора, манга жууукъ туруп, тюз да кёзлериме къарап: «Мен-Акбарама!» - дейди. («Плаха» деген романда бёрюню атыды Акбара). Асыры сейир этгенден анга, сёз да айтхычы, Акбара айтырын айтханлай, адам толкъуннга ташайып кетеди. Ол тюбешиуге бек уллу зс бургъан эдим. Окъуучу литературадагъы сыфатха асламында жашаудагъынача къарайды, анга энчи зс бёледи.

- Кёп романларыгъызда жаныуарны сыфаты уллу магъананы тутады. «Плаха» - бёрю, «Ёмюрлюк келинликде» - барс...

- Адам акъылы болгъан инсанды, ол къурагъа, ишлерге, оярга да боллукъду, огъурлу, огъурсуз иш да эталлыкъды. Жаныуарла уа, аланы санында бек ючюлюлери окъуна, бизге алагъа не кёзден къарагъанлыгъызгъа кёре жюрютедие кеслерин. Мени сейирим ол темагъа бир заманда сууумагъанды, аны себепли уллу чыгъарматларымы асламында жаныуарлагъа энчи жер берюме... «Плахада» эки бёрюча, жанны романымдагъы барс да - магъаналы затладыла. Кеси да ол адепли жаныуарды. Ол сизге не бёрю, не чакъан тюйюлдю.Бир заманда да чапмайды адамгъа. Аны кесини патчахлыгъы, кесини жашауу, жорукълары да бардыла. Алай глобализацияны анга да жетгенди. Барс бла романны баш жигити журналист бир бирлерин танымайдыла, алай жашаулары бир кезиуде барады эм бошалгъан да бирге этеди. Мени чыгъармачылыгъымда мифологияны темасы бюгюнню жашауну суратлауласагъанди. Жашау кесинлей барып турмайды, биз сунгнанча, аны кесини жорукълары барды...

- Жанны романыгъызны уа жазамы турасыз?

- Акъсылымы жыйышдыра, юмлай турама, «бишире»...

- «Ёмюрлюк келинликни» аллында зат жазмай кёп тургъансыз. Энди уа аллай узун паузагъыз боллукъмуду?

- Энди аллай бир заманны жазмай турургъа жыл саныма да къоймаз. Аны себепли жангы романны созаргъа жарарыкъ тюйюлдю.

- Бу арт кезиуде дайым биргегизге айланады 27-жыллыкъ жашыгъыз Эдар. Ол болушлукъчугъумуду, референтигизмиди?

- Жашым машинаны да жюрютеди, чемоданланы да ол кётюреди, къайда не керек болса да, видеокамерагъа алдырады. Чингиз Айтматовну фонду барды, анда уа Эдарны кёп ишле сакълайдыла. Кеси да ол фахмулу дизайнерди. Билемиси, къаллай аламат окъуу юйню тауусханды? «Королевская академия изящных искусств» деп алайды аны ол. Ма аллай жерде окъуганды жашым.

- Башха сабийлеригизни юсюлеринден да къагъдыгъ эди

- Бир къызым Бишкекди, американкылы университетде ишлейди, анда ингилиз тилден бла литературадан дерсле береди. Башхасы уа Лондонда докторлукъ диссертациясын къоруулагъа хазырланады. Абадан жашларым а экиси да Бишкекдедиле, бизнес бла кюрешедиле.

- Сиз жыл саныгъыздан эсе къайда жаш кёрюнесиз... Недеди жашау кючюгюню сакъланнганы, узакъ ёмюрлюгюгюню да сыйтауу?

- Ата-бабаларымдан келеди ол зат, геналарым игиледиле. Игри зат бла да юсюкмейме, холестерини бла тузу азыракъ болгъан продуктланы ашагъа кюрешеме, заманында ауузланыргъа сюеме. Физкультура эм спорт бла дайым кюрешеме, жаау айланыргъа керекликсин да унутмайма. Жыл саныма кёре саулугъум да аман тюйюлдю.

МихаилСАДЧИКОВ.

«Труд» газетден, 7-чи июнь 2007 жыл.

КЪОШАКЪ БИЛИМ БЕРИУ

Дерслеге хазырлана, кесим да ёсеме

Республикабызда Сабий экология-биология ара эртеден бери ишлейди. Алгъын а ол «Жаш натуралистлени станциясы» деген ат бла белгили эди. Бюгюнлюкде араны кёп тюрлю бёлюмлери бардыла. Сабийле сюйюп жюрюген кружокла-биригиуле очыллгъандыла. Алада шахар школланы окъуучулары, бирсиле да табийгъатда аз тюбеген кырдыкла, битимле, юй жаныуарла, къанатлыла бла да шагъырейленирге онг табадыла.

Экскурсия-краеведение бёлюмню уа школчула артыкъда бек жарагъадыла. Нек дегенде устазла ишлерин окъуучулагъа сейир болурча тап кёрсогъандыла. Аллай устазладан бири Кючмезланы Ириндады. Бюгюннгю ушагъыбыз аны блады.

- Ирина, бу ишни къалай бла сайлагъанса?

- Школда окъугъан кезиюмде республикалы олимпиадаларгъа къатышыуны тургъанма. Ма ол кезиуледе шагъырей болгъан эдим бу ара бла. Мында ишни жаратып, окъууму биология бла байламлы этер муратда университетни ол бёлюмюне киргенме. Андан практикагъа бери жибергенлеринде уа, мында ишлерге бюгюнда сюйгенме. Нек дегенде бу предметни, сабийлени сюйгенимден сора да, мында библиотеканы бек жаратханма.Анда болгъан изданияланы не университетни библиотекасында, не Миллет библиотекада кёрмегенме. Аллай коллекция не хазна сакъланнгандыла башха жерледе.

Сора мындагъы иш кесине бек тартады. Сабийлени экскурсиягъа эптип, алагъа бир затны юсюнден тынгылы хапар айтыр ючюн кесинг да сюйе. Кёп затха ала бла бирге кесинг да юйренесе. Мен мында ишлеп келгенли он жылгъа жууукълашханды. Болсада, хар дерсге, экскурсиягъа хазырлана, кесими билимими да ёсдюреме. Устаз окъумай, тохтап къалса, устазлыгъын тас этип къояргъа боллукъду.

Аппам, анам да устазладыла. Сабийлигимде окъуна алагъа ушагъра бек сюйгенме. Аллай мен бюгюнлюкде бу усталыкъны сайлагъаныма бир да сокъурланмайма. Шёндюгю жашауну жюрек тебюнюмени дейик, алданнганла кёпдюле. Билимни жолун сайлагъанларыбыз кёбюрек болсала, сюерик эдим мен а.

- Бёлюмюгюз къаллай иш бардырады?

- Мында кёп тюрлю усталыкълары болгъан специалистле ишлейдиле. Ботаникадан, зоологиядан, краеведениядан да кружокла ишлейдиле. Бёлюмюбюз «Мени гитче тууган журтум» деген ат бла жыл сайын республикалы конференцияны да бардырады. Ол ноябрь айда болуучуду. Майда уа «Жаш эколог-краевед» деген шахар слёт-конкурсну бардырабыз.

Андан сора уа, биз бешинчи-алтынчы классланы окъуучуларына деп «Тугъан жерибизни байлыкъларын керелеклиге» деген программаны жарашдырганбыз. Бусагъатда анга кёре ишлейбиз. Окъуучула бизге келип, экскурсиялагъа, практика, теория дерслеге, ючюнлагъа, кёрмючлеге да къатышыучудула.

Араны кесини тёрт гектардан артыкъ жери барды. Анда айричи жерни алгъанды. Къадарын биология бла байламлы этерге сюеди.

«Жаш эколог - краевед» деген шахар слёт Билим бериуню департаментини башчылыгъы бла бардырылады. Мында окъуучула хансланы, жаныуарланы атларын билиу, топуракъны, ташланы тюрлюлерин бир бирден айырыу дегенча конкурслагъа къатышадыла. Аланы уа бу эришиулеге жылны ичинде бизни бёлюмюбюз хазырлайды.

- Бу арагъа китапла, пособияла, кырдыкланы урлукълары дегенча кёп зат керек бла болур. Ол жаны бла бир жерден болушлукъ этилемиди? Сабийлени экскурсиялагъа чыгъарыгъа кесигизни улоугъуз а бармыды?

- Кырдыкланы, битимлени урлукъларын жыл сайын кесибиз жыйып, сакъларгъа кюрешебиз. Араны жеринде алма, кертме, балли, башха терекле да бардыла. Аладан тюшген хайыргъа уа шёндюгю изданияладан китапла алыргъа кюрешебиз.

Кружоклада дерслени школладача бардырып кьоймай, сабийлени сейирлерин къозгъарча, табийгъатха, кёрмючлеге, музейлеге экскурсиялагъа эптебиз. Аны ючюн а автобус керекди. Ол кесибизде болгъанлыкъгъа, энди эскиди. Сора жангыз автобус араны саулай бёлюмлерине жетишмейди. Аны бла жолгъа чыкъсакъ, бир жерде тохтап къалырбыз деп къоркъуучубуз. Автоколонгъа сёлешип, улоу излесенг а, аны багъасы уллуду.

Класс хар жолдан аллай бир ахчаны жыйып туралмайды. Бу проблема бла байламлы арагъа администрациясы кёп жергге тарыкъгъанды. Болсада алыкъа бизге болушлукъ этген жокъду.

- Энди жай каникулла да жетдиле. Бу кезиуде уа сабийле бла бир тюрлю иш бардырамысыз?

- Жайда республикабызны районларына краеведение жаны бла экспедициялагъа барыучбуз. Кёбюсюнде сабийлени Элбрусну тийресине эптиучюбюз. Школчла ана базаларында солур ючюн, путёвкала уа соцстраждан бериледие. Сабийлени биргелерине баргъан устазла табийгъатда дерсле береди. Ол а окъуучуланы эслеринде кёпге къалады. Туугъан жерибизни билирге, сюерге итиндиреди.

Ушакъны **МОКЪАЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

Суратны **МАМАЙЛАНЫ А.** алгъанды.

КОНКУРС

Студентле хунерлерин кёргюзтгендиле

РФ-ни Юристлерини союзуну бла Жаш юристлени союзуну Къабарты-Малкъардагы регионал бёлюмлери къурап, республиканы вузларыны юридический факультетлерини студентлерини араларында жыл сайын бардырылгъан конкурсну итоглары чыгъарылгъандыла.

Жаш юристлени союзуну КъМР-де бёлюмню тамадасы Беслан Кушха айтханнга кёре, бу жол ала конкурсну регионла аралы этгендиле, алай бла анга Пятигорск шахарны Бизнеси бла правону управлениясыны институту да къошулгъанды. Анга битеу да 84 студент къатышыландыла. Аладан бек игилеге жыйырма алтысыны ишлери саналгъандыла. Аланы Элбрус районда сюдню председатели Мурат Хакулов башчылыкъ этген жюри тинтгенди.

Алай бла конкурсда РФ-ни МВД-сыны Краснодардагъы университетини Нальчикдеги филиалыны студенти Сергей Светиков, КъМКъУ-ну студенти Татьяна Сабанова, Шёндюгю гуманитар академияны студенти Александра Дьяченко, Бизнеси бла правону управлениясыны институтуну студенти Марияна Далова эм Къабарты-Малкъарны бизнес институтуну студенти Каранэ Дзуева хорлагъандыла. Ала сыйлы грамотала, саугъала ала саугъаландыла.

Экеулен а КъМР-ни Регистрация палатасыны эм Регионла аралы арбитраж сюдню энчи ахча саугъаларыны тийишли болгъандыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Энчи оюм

Сансыкъдан чыгъады бар хата

САУЛАЙ алып айтханда, жаш тёлюбюз окъууда, жамауат ишледе да бирсиледен алгъа баргъан болмаса, артха къалмайды. Ол, ата-бабаларыбыз ахшы тёрелерин, кесини намысын-сыйын сакълай, сюрюучюсюз къалгъан сюрюю кибик, хар не жаны бла да бошланып къалгъан ауаралы заманда тюз жолну баргъанына, ниети чыран сууча таза болгъанына, жюреги тюзлюкге, жарыкълыкъгъа ачылгъанлай тургъанына аз да ишеклиргиз жокъду.

Болсада жаш тёлюню акъылын терсине бурургъа, аны кыылыгъын тюрлендиригге кюрешген жашырын душманла заманларын бошуна оздурмайдыла. Биз «жашырын душманла» дегенликге, ала, демократланы жангы ниетлерин кеслерине байракъ этип, асламлы информацияны энчи иеле чыгъаргъан бир-бир органларыны, телевиденияны коммерческий каналларыны юслери бла бузукъчу ишлерин ачыкъ бардырадыла, не закондан, не органладан кёркъмай.

Ала уа аз-аздан кеслерини муратларына жете баргъанларын кёзюбюз бла кёре башлагъанбыз. Ариу адетлерибизни сансыз эттенле, Западны тёрелерине терилгенле, аны бла кокаланыргъа сюйгенле бардыла, жаш адамланы къой, абаданланы араларында окъуна. «Адам улуну цивилизацияси бийиклеге жетгенди, алай эсе, эски адетле унутула, жангылары чыгъа барадыла», - дейдие ала, кеслерини башларын жулургъа а кюреше. Ол алай тюйюлдю дерге да жарамаз. Болсада халкъны ёмюрлени теренинден бери келген жашау жорукъларыны тамырлары аны адет-тёреледе болгъанларын унутургъа керекди дегенле жангылгъан этедиле.

БАШЫНДА сагъыннганыбызча, ол жаны бла алып къарагъанда, таулу халкъда, аны тёлюсюнде улуу шарайын кёрмейбиз. Биз хар жетишген затыбызгъа юйюбюзге бир уллу ахшылыкъ келгенгнеча къуанабыз. Бизни аз санлы халкъыбыздан Кязимча, Къайсынча, Энейланы Тимурча, Залийханланы Михаилча атлары дуния энциклопедиялагъа жазылгъан акъылман адамла, генералла, белгили академикле, жазыучула чыкъгъанлары ючюн асыры ёхтемленгенден, жюрегибиз таула бла тенг болады. Арабыздан аллайла мыданары да чыгъарыкъларына толу ийнаныпбыз.

Айхай да, халкъыбызны ол жетишимлери кеси алларына келип неда кёкден тюшюп къалмагъандыла. Биреуден кёрюп, мен а андан артха нек къалама ден, эришлик бла да жетмегендие таулуна билимни биийклерине. Ала анга атабаларыбардан келген тириликлери, иш кёллюклюлери, Аллах берген фахмулары, акъыллары бла, ата-ананы, абаданланы жаныбдан жаш тёлюге уллу зс бурулгъанлай тургъанлыны, сабий ариу къылыкъгъа эм алгъа юйюрде юйреннгенин, юйюнде нени кёре зсе, аны алгъанын унутмагъанларыны себебинден жеттендие.

Болсада арабызда бизни жашау халыбызгъа арталлыда келишмеген, аз да ушамагъан тыш адетле бла кокаланыргъа сюйгенле бардыла. Ол бек алгъа болшунлукъдан чыкъгъан затды. Ингите хорлатып, хаулеге къошулып, атасы, анасы саудан юйюрлергенлетип, бомж болуп айланнганла чыгъа башлагъанларды да анданды.

Аз санлы халкъ болгъаныбыз себепли аллай затла бизге кимден да бек татыйдыла да, аны айтханым ол себепденди. Аллайла мындан ары кёпден-кёп бла барыргъа боллукъдуда деген къоркъуу барды бу аман заманда, ата-ананы, битеу жамауатыбыз ёсюп келген тёлюбюзге сакъ болмасала, ол ишни жаланда сабий садха бла школгъа ышанып кёкдала.

Бир-бирле уа сабийлери садха, школгъа жюрюй эселе, алада уйреттенлери тамамды деп, алай сунадыла эмда сабийлерин юйретиуден, окъууда алагъа болушуудан кеслерин бош этергe сюеделие. Ала школда юйреттен - бир, ата-аналны юлгюсюнде, юйюр тёрелеринде ёсген а башха болгъанын англамайдыла, англай эселе да, сансыз къарайдыла.

Аллай сансызлыкъны хатасындан бу арт жыллада школгъа жюрюгенлерин къоюп, орам иелери болуп айланнган жашчыкъланы кёребиз. Алгъаракълада мен автобус тоталучу жерде шинтикде оттуруп тургъан эки жашчыкъны къатларына чёгеме да, кимни жашлары болгъанларын, дерсге нек бармагъанларын сорама. Ала бирден:

- Школну къойгъанбыз, - дедиле.

- Нек?

- Ишлеген этерикбиз... Москвагъа кетерикбиз. Анда кёп ахча бередие.

- Атагъыз, анагъыз жиберликмидие?..

- Билселе уа, жибермезле, - дедиле жашла, сёзюмю бёлюп.

- Ахча нере керекди сизге, эринигизде ана сютюгюз къурумагъан сабийлере? – деп сордум дагъыда.

- Ахчасы болмагъан бусагъатда тюкге тиймейди деучюдю атам, - деп жууап берди жашчыкъладан бири.

Хапарны андан ары созар керекмиси жокъ эди. Ишни болушун англыадым да, мени соруулаярыма жууап этген жашчыкъны (аты Азрет эди) атасына тюбергe умут этдим. Алай эл малы бла жайлыкъда ди да, анга тюбеялмадым. Анасы бла ушакъ этергe тюшдю. Аны айтханы былай болду:

- Не этейик да, жаным-кёзюм, окъуса, билим алса, ургъайбыз жокъ эди. «Барлыкъ тюйюлме!» - деп, аякъ тиреп тохтагъанды да, жюрек сайын болгъанны себелли, ойден кетип къаллыр да, аманлагъа къошулуп, аманнга къалыр, бизни да аман кюнлю этер деп, кюркъуп, атасы да, мен да бой салып кюйдюк. Кесинг биргенден, заман алгъынча тюйюлдю.

Школгъа жюрюмегенни изленген этиучю эдиле, не болгъанын билир ючюн. Энди уа бар эсенг, жюк эсенг да киши билмейди. Изленген да этмейди. Биз а айтханыбызны этдирималмадыкъ. Не амал, окъумагъанланы да ырысхылары б иргелеринде. Къадарыбыз аллай болуп, не баш ием, не мен билим алламагъанбыз. Аны ючюн биреуден аман жашамайбыз...

Ол анагъа айтып, абериангыналтамазлыгъымы билип, тынгылап къойдум. Аллай Азретни бла нёгерчигини айтханлары эсимден кетмей, биогюн да сагъыш этдиргенлей турадыла.

АНЫ бла байламлы дагъыда бир юллю келтирейим. Бир жашаулу тиширы, сабий жашчыкъны билегинден тутуп, автобусча киреди. Ол кесим иги таныгъан «жангы таулуну» батлыкъ битимлени сейир коллекциясы жыйылгъанды. Сабийлени ары эштип, сабийле ханс къайда ёсгенинден башлап, неге жарагъанына дери хапар айтабыз. Ол алагъа бек сейирди. Биютюнда шахарда ёсгенлеге. Ала бизде хар кюнден тюбей тургъан битимлеге окъуна къалай къараргъа билмегенлеринден сора да, аланы атларын да билмейдие.

Шахарда ёсгенлеге деп мында юй жаныуарла окъуна бардыла. Аланы да бек сюедиле сабийле. Болсада былайда бир затны айта кетергe сюеме. Таулу сабийчикле бу арагъа игирек жюрюселе эди, ол затланы барысыны да атларын кеслерини тиллеринде да биллик эдиле.

- Сен башында сагъыннган конкурсла уа къалай хазырланадыла, кимле къатышадыла?

- «Мени гитче тууган жерим» деген республикалы конференция Билим бериу эм илму министерстволу башламчылыгъы бла бизни арада бардырылады. Бу эришиулеге элледен, районладан, шахарладан да школчула кеслерини илму-изилем ишлери бла къатышадыла. Ала тарыхдан, географиядан, биологиядан да ишле жазадыла. Конкурсда хорлагъанла уа Москвагъа барадыла. Анда да, тюз биздеча, быллай ара барды. Сабийле ары барып, кеслеринни ишлерин къоруулайдыла.

Сёз ючюн, 2003 жылда ол конференциягъа Элбрус райондан Женя Хаймовский къатышып, биринчи жерни алгъанды. Россейни Президентини стипендиаты болгъанды. Былтыр а тёрт сабийни эптген эдик ары. Конференцияда тёрт алчы жерни да ала алгъандыла. Ол бек къуандыргъанды. Сабийле тёртюсю да: Элбрус райондан - Максим Гранкин, Байзуллаланы Танзиля, Зольск райондан - Куантов Марат, Нальчикни оночюнчю гимназиясыны окъуучусу Даша Клипачева Россейни Президентини стипендиачтлары болгъандыла. Танзиля конференцияда бешжыллыкъ жашчыгъы эди. Ал шинтикде олтургъан къызладан бири, туруп, тиширыугъа, жашчыкъны ынгнасына, жер къоды. Алай жашчыкъ, ыннасындан алгъа болуп, олтуруп тохтайды. «Уллу тургъанлай, сабийге олтургъуна жарамайды, ол айыпды, балачыкъ», - деп, ыннасы туудугъуна ангылатыргъа кюрешди, алай къулакъ салдыралмады. Айтханын этдиралмазлыгъын ангылагъандан сора, автобусдагъыладан уялгъан болур эди, ынна жашчыкъны сермеп, шинтигинден айырды да, кеси олтурду. Аллай хыны эгтенин кётюралмай, эрке юйренген сабий ыннасыны жаягъына шап деп жетдиди. Ол алай биринчи кере этге болмаз эди ансы, ынна ачыуланмады, жашчыкъны къакъды-со къоймай этер орнуна, тобугъуна олтуртуп, шошайтыргъа, булжуртургъа кюрешди. Алай ол, ыннасыны тобугъунда олтурургъа унамай: «Тур жеримден!» - деп, къычырыкъ этип, автобусну ичин дауургъа алдыды. Не этерик эди ынна, ёрге турду да, туудугъуна жер къойду, жашчыкъ да, жерин тапханлай, шош болду. «Аман жаш кёреме сен!» – деп, адамла айып этдиле. Алай аны алагъа тынгылар акъылы жокъ эди.

Бу халында барса, ол сабий артда къаллай адам боллугъун билген къойдум. Ол атта-анасын жерге кёп кере къарагъанды. Аны себепли мени алагъа жаным ауруйду, не бай эселе да, не кёп таба эселе да. Нек десегиз ала кеслерини кепир замманларын мутхуз этергe боллукъларыны юсюнден сагъышланмайдыла, шарайыпларын да кёре билмейдие.

ХАМЗАТЛАНЫ Т.